

N:o 60.

Af herr **Juhlin Dannfelt**, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen.*

Bland de åtgärder, som föreslagits till beredande af tillfälle för den icke bofasta arbetarebefolkningen i Norrland att bruka jord för egen räkning, synas upplåtelseerna af s. k. skogstorp å kronoparkerna först i Norrbottens och från år 1904 äfven i Västerbottens län så till vida hafva krönts af framgång, som ett betydligt antal af dylika upplåtelse hafva begärts och beviljats.

Mot det sätt och de villkor, på hvilka dessa upplåtelse skett, har emellertid gjorts åtskilliga, som mig synes, åtminstone delvis väl berättigade anmärkningar, gående ut därpå, att vid upplåtelseerna ofta alltför liten hänsyn tagits till möjligheten för den blifvande brukaren att hämta sin utkomst af jordens odling och till hans berättigade fordran på trygghet, att han själf och hans familj skall komma att skörda frukterna af på torpet nedlagdt arbete, en trygghet som är en oafvislig förutsättning för att jordbrukaren skall komma att med lif och lust ägna sig åt lägenhetens förbättring.

Då nu Kungl. Maj:t genom nådiga propositionen n:o 43, delvis kanske med anledning af de anmärkningar, som framställts mot skogstorpupplåtelseerna i öfre Norrland, föreslagit en ändrad form för dessa upplåtelse, hvilka efter det kungliga förslaget skulle utsträckas till de sex nordligaste länen, torde det vara skäl att tillse, att de olägenheter, som påvisats vidlåda den hittills gällande skogstorpinrättningen, så vidt möjligt för framtiden blifva undanröjda, så att upplåtelseerna efter

de nya bestämmelserna komma att i största möjliga mått befordra det afsedda ändamålet.

Detta ändamål var från början dubbelt: dels och kanske främst att skaffa tillgång på arbetskraft för kronoparkernas bevakning och vård, dels att bereda odlingslägenheter för en bofast jordbrukarebefolkning.

Därför skulle lägenheterna upplåtas, där det för kronoparkens vård och bevakning funnes tjänligt, och därför var torparen skyldig att inom det område af kronoparken, som blefve honom anvisadt, utöfva tillsyn och bevakning samt mot skälig ersättning utföra arbeten å parken.

Genom kungl. förordningen den 27 maj 1904 borttogs emellertid denna torparens skyldighet att utöfva tillsyn och verkställa arbete å kronoparken, men tillförsäkrades honom rätt till sådant arbete i afräkning å afgälden.

I de nu föreslagna bestämmelserna för arrendeupplåtelse på kronoparker är intet tal om någon vare sig skyldighet eller rätt till arbete å kronoparken, och därför torde väl upplåtelsernas ändamål uteslutande få anses vara att bereda dem, som sådant önska, odlingslägenhet på kronans mark.

Emellertid har i den nu föreslagna förordningen den gamla bestämmelsen att upplåtelse må ske, »där sådant för skogens vård och bevakning finnes gagneligt», kommit att kvarstå, om ock blott som alternativ.

Detta synes vara mindre lämpligt. Skogsvårdsintresset har, efter hvad det anses, skulden till, att ett stort antal skogstorp kommit att förläggas till platser, där åbon icke kan hämta sitt uppehälle endast från torpets jord, och afläget från bygden, till olägenhet ej blott för åbon utan äfven för kommunen, som har att sörja för barnens skolundervisning. Om den nämnda bestämmelsen får kvarstå, skall den gärna gifva den för kronoparkens vård nitiske jägmästaren anledning att framförallt få lägenheter upptagna på sådana ställen, där det eljes är svårt att skaffa för skogens vård nödig arbetskraft, och skulle jordmänen ej där vara så gynnsam för jordbruk eller skulle tillfälle till arbetsförtjänst hos andra där ej finnas, så mycket säkrare är revirförvaltaren att få tillgång till torparens arbetskraft. Den enstaka lägenheten ute på skogen kan dessutom hädanefter, om de föreslagna bestämmelserna antogos, medföra större vådor för skogen än förr var fallet. Lägenhetsinnehafvaren kan där göra åtskilligt ohägn utan att kunna därom öfverbevisas. Förr neutraliserades denna fara därigenom,

att skogstorpären kunde utan vidare afhysas, till och med om han ej gjort annat än att han företagit sig något »som strider mot allmän ordning» eller att han »underlåtit att ställa sig gifna föreskrifter till efterrättelse», och hans besittningsrätt till torpet var då så osäker, att han måste vara ytterst försiktig för att ej få gå som sparfven från axet. Enligt de nya bestämmelserna skulle däremot lägenhetsinnehafvaren sitta lika säkert som en vanlig arrendator, och därför kan han, om han är mindre nogräknad, våga åtskilligt ohägn, blott han ställer sig så, att han ej kan öfverbevisas.

Af dessa skäl böra upplåtelseerna i regel lämnas i närheten af bygden eller på större, till ett flertal lägenheter tillräckliga odlingsvärda marker, som, om större torrlägningsåtgärder å desamma behöfvas, böra i förväg vara försedda med å statens bekostnad upptagna erforderliga hufvud- och afloppsdiaken.

Plats för upplåtelsen bör alltid väljas så, att lägenheten kan bereda sin innehafvare full sysselsättning och fullt uppehälle af jordbruket, och därför bör i jordbruk sakkunnig och med ortens förhållanden förtrogen person tagas till råds vid utväljandet af plats för upplåtelseerna och vid bestämmandet af dessas storlek och belägenhet.

Äfven ligger det vikt på, att byggnaderna i afseende på storlek och anordning blifva lämpade efter lokala förhållanden. De böra därför ej byggas efter en schablon, utan ritning bör lämpligen uppgöras af samme jordbrukskunnige rådgifvare i samråd med den blifvande arrendatorn och sedan underställas vederbörande revirförvaltare.

Den sakkunnige rådgifvaren, lämpligen hushållningssällskapets landtbruksingenjör, någon agronom i länet eller någon erfaren praktisk jordbrukare, torde böra utses af länsstyrelsen eller länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott och för sitt arbete åtnjuta arfvode af skogsmedel.

Till det sträfsamma och på umbäranden rika lif, som i de flesta fall blir nybyggarens i de norrländska skogsbygderna lott, bör staten visserligen icke locka genom tillsynes frikostiga upplåtelsevillkor, men dessa villkor böra vara afpassade så, att åbon skall kunna vinna sin utkomst på den upplåtna lägenheten och att han sporras till arbete på densamma genom vissheten, att frukten af det arbete och den kostnad, han på densamma nedlägger, kommer honom och hans familj till godo, och obetingadt bör kunna fordras, att arrendatorn på kronans mark ej får sämre villkor än den enskilde jordupplåtaren under motsvarande förhållanden är skyldig lämna.

I det framlagda kungl. förslaget till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne ställas stränga, ja kanske i viss mån öfverdrifna anspråk på enskilde markupplåtare, och det synes ej vara obilligt, att staten tillförsäkrar sina arrendatorer inom samma landsdelars skogsbygder åtminstone tillnärmelsevis enahanda förmåner och rättssäkerhet.

Enligt det nämnda kungl. förslaget åligger det jordägaren att tillhandahålla arrendatorn nödiga byggnader likasom att sörja för behöfliga ombyggnader och större reparationer. Om än goda skäl tala för, att vid upplåtelse å kronans skogar arrendatorn bör själf svara för byggnadernas uppförande, så synes dock billigheten fordra, att han får rätt till ersättning för byggnadernas värde öfver det lämnade byggnadsvirkets värde och beloppet af den byggnadshjälp han fått mottaga. Enligt det föreliggande kungl. förslaget till upplåtande af jordlägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker skulle arrendatorn få fritt byggnadsvirke och därutöfver blott en odlings- och byggnadshjälp af 750 kronor, hvarefter husen, som i regel å en lägenhet om 5 hektar torde öfver virkesvärdet vara värda 1,000—2,000 kronor, skulle vara kronans egendom. Då ju upplåtelse i fråga skulle lämnas åt omedlade eller mindre bemedlade, således personer med intet eller obetydligt sparadt kapital att nedlägga på byggnader, synes det riktigast vara, att arrendatorn erhåller full ersättning för på byggnaderna nedlagda kostnader och arbete, att utbetalas till honom i mån af arbetets fortgång och efter vid syn gjord uppskattning.

Enligt förslaget till norrländsk arrendelag har arrendator rätt till ersättning för jordförbättring och under vissa villkor för nyodling å den arrenderade lägenheten. Arrendatorn å kronopark skulle, enligt nu föreliggande förslag, som ersättning för odlingen — då den s. k. odlingshjälpen, som redan nämnts, blott motsvarar en för lågt räknad byggnadshjälp — erhålla frihet från afgäld, utlagor och onera för lägenheten under de första 15 åren. Det kan helt visst sättas i fråga, om odlingsarbetet är fullt betaldt med dessa frihetsår, och för en uppfattning, att så ej anses vara förhållandet, talar den omständigheten, att afgälden efter frihetsårens utgång skall utgå blott med viss procent af den *ouppodlade* och *obebyggda* lägenhetens värde plus erhållen odlings- (rätteligen byggnads-) hjälp. Att arrendatorn ej skall betala afgäld för odlingens värde, synes visa, att detta värde anses vara hans, och då bör han ock äga rätt till ersättning för detta värde, när han afträder från lägenheten. Medgifves honom denna rätt, så får han visserligen friheten från afgäld, utskylder och onera för lägenheten

under 15 år till synes utan af honom lämnadt vederlag, men detta torde ej vara för mycket som understöd, i synnerhet som väl regel torde blifva vid dessa som vid andra jordbruksegendomar, att egendomens uppskattade värde afsevärdt understiger summan af den odlade jordens plus byggnadernas värde.

Då en upplåtelse af lägenheter på kronans skogsmark kan komma att medföra vid upplåtelsen ej förutsedda svårigheter eller olägenheter eller kronan kan komma att själf behöfva en upplåten lägenhet, synes en nödig omtanke om kronans intressen göra önskvärdt, att kronan får rätt att återtaga upplåtelse, naturligtvis dock mot ersättning på sätt i § 8 af lag den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom är stadgadt, för den händelse att arrendator vill frånträda arrendet. Då något sådant stadgande om jordägares rätt att återtaga utarrenderad jord icke ingår i nämnda lag, bör det införas bland bestämmelserna rörande upplåtelse af odlingslägenheter på kronoparker och öfverloppsmarker.

Slutligen må framhållas önskvärdheten, att nu ifrågavarande upplåtelser må lämnas med minsta möjliga omgångar och tidsutdräkt. Skall ansökan om upplåtelse först granskas af revirförvaltaren och där-efter med öfverjägmästarens yttrande ingå till domänstyrelsen för slutligt afgörande samt, sedan ansökan bifallits, jägmästaren utstaka lägenheten, när han får tid, händer det lätt, att dröjsmålet blir så långt, att sökanden — som kanske under väntetiden ej kan skaffa sig arbetsförtjänst — ledsnar att vänta och i stället använder sin för odlingen afsedda sparpennning till biljett för resa till Amerika.

En önskvärd förenkling af upplåtelseproceduren och förkortning af den därför erforderliga tiden borde kunna vinnas, om revirförvaltaren eller åtminstone öfverjägmästaren finge befogenhet att afgöra dessa ärenden.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa,

att Riksdagen ville besluta följande ändringar i de i Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 43 föreslagna bestämmelser angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen:

1. att odlingslägenheter må upplåtas endast i närheten af bygden eller på större, till ett flertal lägenheter tillräckliga odlingsvärda marker, hvilka,

om större torrläggningssätgärder äro erforderliga, böra i förväg på statens bekostnad förses med erforderliga hufvud- och afloppsdiaken;

2. att såväl vid bestämmande af plats för lägenheten som vid uppgörande af ritningar till för densamma erforderliga byggnader af vederbörande länsstyrelse eller hushållningssällskaps förvaltningsutskott utsedd sakkunnig och med ortens förhållanden förtrogen person bör biträda;

3. att det kontanta understöd, som arrendatorn äger uppbära, må uppgå till det belopp, hvarmed de färdiga husens vid syn uppskattade värde öfverstiger värdet af det honom lämnade timret;

4. att rätt fastställes för domänstyrelsen att efter uppsägning återtaga upplåten lägenhet;

5. att lägenhetsinnehafvaren vid afträde af lägenheten må åtnjuta full ersättning för värdet af honom på densamma gjorda odlings- och förbättringsarbetet;

6. att ärende rörande sådan upplåtelse, hvarom här är fråga, må kunna afgöras af vederbörande revirförvaltare eller öfverjägmästare, utan att domänstyrelsen må behöfva besluta annat än i afseende på sådana bestämmelser, som böra hafva allmän giltighet i afseende på upplåtelseerna inom visst revir.

Stockholm i mars 1909.

H. Juhlin Dannfelt.